

24. 7. 2006

ID: 41856

Neplatný právní úkon a duševní porucha

Podle § 38 odst. 1 obč. zák. neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům. Podle § 38 odst. 2 obč. zák. je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou. Není třeba, aby jednající osoba (jedna z více jednajících osob) byla v době právního úkonu zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo aby její způsobilost k právním úkonům byla omezena; postačí, aby v té době byla postižena duševní poruchou, která ji činí neschopnou k právním úkonům.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 26 Cdo 1243/2003, ze dne 22.7.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců J. L., zastoupeného opatrovníkem Mgr. P. V., zaměstnancem Okresního soudu v Prostějově, a 2) J. L., zastoupených advokátem, proti žalovanému V. O., zastoupenému advokátem, o vyklizení bytu, vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 8 C 159/98, o dovolání žalobce Jaromíra Luži proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. ledna 2003, č. j. 19 Co 132/2001-79, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. ledna 2003, č. j. 19 Co 132/2001-79, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 29. ledna 2003, č. j. 19 Co 132/2001-739, změnil vyhovující rozsudek Okresního soudu v Prostějově (dále též jen „soud prvního stupně“) ze dne 29. listopadu 2000, č. j. 8 C 159/98-47, tak, že zamítl žalobu na uložení povinnosti žalovanému vyklidit a vyklizený žalobcům odevzdat do patnácti dnů od právní moci rozsudku „družstevní byt v P., ve druhém poschodí domu vlevo od schodů, sestávající se ze dvou pokojů, kuchyně a úplného příslušenství“ (dále jen „předmětný byt“, resp. „byt“, a „předmětný dům“, resp. „dům“). Citovaný rozsudek soudu prvního stupně změnil rovněž ve výroku o prvostupňových nákladech řízení účastníků a rozhodl o nákladech odvolacího řízení účastníků.

Soudy obou stupňů vzaly z provedených důkazů mimo jiné za zjištěno, že dne 17. června 1998 uzavřeli žalobci manželé J. L. a J. L. (společní členové bytového družstva R., stavebního bytového družstva P.) jako převádějící a žalovaný jako nabyvatel dohodu označenou jako „smlouva o převodu členských práv a povinností podle § 230 zákona č. 513/91 Sb.“ (dále jen „dohoda ze dne 17. června 1998“), že rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. května 1999, č. j. Nc 506/98-40, který nabyl právní moci dne 5. června 1999, byl žalobce zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům, že jeho opatrovníci byla ustanovena žalobkyně, že žalobce trpí od svých šestnácti let duševní chorobou – schizofrenií chronickou paranoidního typu, že v důsledku této choroby není schopen se o sebe postarat, hospodařit s penězi a činit právní úkony a že jde o chorobu celoživotního, progresivního a chronického průběhu s narůstajícím defektem a rozpadem osobnosti. Oba soudy posoudily dohodu ze dne 17. června 1998 jako dohodu o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu ve smyslu § 230 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění platném v době uzavření dohody (dále jen „obch. zák.“). Soud prvního stupně – vzhledem ke zjištěnému skutkovému stavu věci – dále dovodil, že dohoda ze dne 17. června 1998 je ve smyslu § 38 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění platném v době uzavření dohody (dále jen „obč. zák.“), absolutně neplatným právním úkonem, neboť jeden z jejích účastníků (žalobce) ji uzavřel v době, kdy byl postižen duševní poruchou (vylučující „světlé okamžiky“), která jej činila k tomuto právnímu úkonu neschopným. Poté uzavřel, že za této situace užívá žalovaný předmětný byt bez právního důvodu a žalobě – s odkazem na ustanovení § 126 odst. 1 obč. zák. – vyhověl. Naproti tomu odvolací soud uvedl, že vedle žalobce, který byl v době uzavření dohody ze dne 17. června 1998 postižen závažnou duševní poruchou, dohodu uzavřela i jeho manželka, tj. žalobkyně, a dovodil, že dohoda byla „mezi ní a odpůrcem uzavřena platně, neboť druhý z manželů, tj. první navrhovatel, se nedovolal ve smyslu ust. § 40a občanského zákoníku v zákonné tříleté lhůtě relativní neplatnosti tohoto právního úkonu. Navíc první navrhovatel byl zastoupen druhou navrhovatelkou jako opatrovníci, tato však žádný takovýto úkon dovolání se relativní neplatnosti v zákonem stanovené tříleté lhůtě za prvního navrhovatele neučinila“. Poté uzavřel, že „smlouva (dohoda ze dne 17. června 1998) byla takto uzavřena mezi žalobci a žalovaným platně bez účinného podpisu prvního žalobce“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opřel o ustanovení „§ 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř.“ (zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění po novele provedené s účinností od 1. ledna 2001 zákonem č. [30/2000](#) Sb.) a uplatněné dovolací námítky podřadil dovolacímu důvodu podle „§ 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.“. V dovolání zpochybnil správnost právního závěru, že dohoda ze dne 17. června 1998 není neplatným právním úkonem. Namítl, že „smlouva o převodu členských práv a povinností podle § 230 zák. 513/1991 Sb. (dále opět jen „dohoda ze dne 17. června 1998“) mohla být platně uzavřena, pokud všichni účastníci této smlouvy učinili platně právní úkon, resp. projev vůle směřující k uzavření smlouvy“. Dále uvedl, že on samotný „připojil svůj podpis jako osoba s duševní poruchou, která není schopna se sama zavazovat“ a že žalobkyně tak učinila „na nátlak realitní kanceláře, která se vydávala za zástupce vlastníka družstevního bytu“ a podpis vymáhala pod hrozbou „vysokých finančních sankcí“; namítl tak neplatnost dohody ze dne 17. června 1998 rovněž pro nedostatek svobody vůle. O tom podle něj svědčí i to, že zástupci realitní kanceláře byli v této souvislosti uznáni vinnými a odsouzeni rozsudkem Okresního soudu v Kroměříži ze dne 9. října 2001, sp. zn. 1 T 141/99, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 17. dubna 2002, sp. zn. 5 To 448/2001. Podle názoru žalobce je dohoda ze dne 17. června 1998 absolutně neplatná i proto, že převáděná členská práva a povinnosti v ní nebyly náležitě specifikovány. Navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání mimo jiné uvedl, že vůči žalobkyni nabyl rozsudek odvolacího soudu právní moci, neboť dovolání podal pouze žalobce, navíc zastoupený jako opatrovník žalobkyní, a to přesto, že v nalézacím řízení mu byl ustanoven opatrovník Mgr. P. V. Dále uvedl, že žalobce se v dovolacím řízení domáhá okolností, které v nalézacím řízení ani netvrdil. Je-li z důvodu nezpůsobilosti žalobce neplatná dohoda ze dne 17. června 1998, musí být podle žalovaného z téhož důvodu absolutně neplatná rovněž dohoda o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu ze dne 13. dubna 1993 uzavřená mezi P. K. jako převádějícím a dovolatelem jako nabyvatelem; v takovém případě není žalobce aktivně věcně legitimován k žalobě o vyklizení bytu. Podle žalovaného by navíc mělo jít v daném případě o žalobu na vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy. Z důvodů uvedených ve vyjádření má žalovaný rovněž zato, že žaloba je v rozporu s dobrými mravy. Jinak se žalovaný ztotožnil s právním posouzením věci odvolacím soudem a navrhl, aby dovolání bylo odmítnuto, popřípadě zamítnuto.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) řešil nejprve otázku, zda o dovolání má rozhodnout podle občanského soudního řádu, ve znění před novelou provedenou s účinností od 1. ledna 2001 zákonem č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nebo podle občanského soudního řádu, ve znění po uvedené novele (jak - vzhledem k citaci občanského soudního řádu, ve znění po uvedené novele - zřejmě míní žalobce). Pro odpověď na tuto otázku bylo podstatné, že soud prvního stupně vydal své rozhodnutí dne 29. listopadu 2000. Odvolací soud sice o odvolání žalobkyně a žalovaného proti rozhodnutí soudu prvního stupně rozhodl až dne 29. ledna 2003, avšak s přihlédnutím k části dvanácté, hlavě první, bodu 15. zákona č. [30/2000](#) Sb. je musel projednat podle dosavadních právních předpisů, tj. podle občanského soudního řádu, ve znění před 1. lednem 2001. Bylo-li napadené rozhodnutí vydáno po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů (podle občanského soudního řádu, ve znění před 1. lednem 2001), dovolací soud dovolání projednal a o něm rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [30/2000](#) Sb. - dále jen „o.s.ř.“ (srov. část dvanáctou, hlavu první, bod 17. zákona č. [30/2000](#) Sb.).

Dále Nejvyšší soud shledal, že dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), subjektem k tomu oprávněným (účastníkem řízení) za splnění podmínky povinného advokátního zastoupení dovolatele (§ 241 odst. 1 a 2 o.s.ř.), splňuje formální i obsahové znaky předepsané ustanovením § 241 odst. 2 věty první o.s.ř. a je jím napaden rozsudek, proti němuž je dovolání podle § 238 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. přípustné.

Zde - zejména vzhledem k námitkám žalovaného - je zapotřebí zdůraznit, že podle názoru dovolacího soudu mají žalobci jako manželé a společní členové bytového družstva v daném řízení postavení nerozlučných společníků. Proto úkony jednoho z nich (žalobce) platí i pro ostatní - žalobkyni (§ 91 odst. 2 o.s.ř.). Postačilo tedy, podal-li dovolání - s účinky vztahujícími se i na žalobkyni - pouze žalobce (prostřednictvím žalobkyně jako své opatrovnice).

Napadený rozsudek byl proto podle § 242 odst. 1 a 3 o.s.ř. přezkoumán v celém rozsahu, přičemž dovolací soud byl vázán uplatněným dovolacím důvodem i jeho obsahovou konkretizací. Z ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o.s.ř. vyplývá povinnost dovolacího soudu přihlídnout k vadám řízení uvedeným v § 237 odst. 1 o.s.ř. a k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. a/ a b/ o.s.ř.); zmíněné vady však namítány nebyly a jejich existence se nepodává ani z obsahu spisu.

Podle § 241 odst. 3 o.s.ř. lze dovolání podat jen pro některý z důvodů uvedených v citovaném ustanovení pod písm. a/ až d/. Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. lze odvolacímu soudu vytknout, že jeho

rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Na tomto místě je zapotřebí připomenout, že pro dovolací řízení platí zákaz tzv. novot. Proto v dovolacím řízení nelze vznášet nová tvrzení o skutkovém stavu věci a nabízet k nim důkazy, jak se o to v dané věci pokouší dovolatel. Nelze rovněž ztratit ze zřetele, že v dovolacím řízení lze přezkoumat pouze správnost právních závěrů, které odvolací soud přijal („neexistující“ právní závěry nelze přezkoumávat) a jejichž správnost napadl dovolatel (nikoli také jiný účastník řízení).

S přihlédnutím k právnímu posouzení věci odvolacím soudem a k obsahové konkretizaci uplatněného dovolacího důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. půjde proto v dovolacím řízení o odpověď na otázku, zda na základě dohody ze dne 17. června 1998 došlo k platnému převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na žalovaného.

Dovoláním nebyla zpochybněna správnost právního závěru, že v daném případě jde o dohodu o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu podle § 230 obch. zák.; proto dovolací soud z uvedeného právního závěru vychází.

Podle § 229 odst. 1 obch. zák. členská práva a povinnosti může člen převést na jiného člena družstva, pokud to stanovy nevyklučují. Dohoda o převodu členských práv a povinností na jinou osobu podléhá souhlasu představenstva. Stanovy mohou určit důvody, které převod vylučují. Proti zamítavému rozhodnutí se může člen odvolat k členské schůzi. Rozhodnutím představenstva nebo členské schůze o schválení dohody o převodu členských práv a povinností se stává nabyvatel členských práv a povinností členem družstva v rozsahu práv a povinností převádějího člena. Podle § 230 obch. zák. (tj. ustanovení, které se týká pouze bytových družstev a které je - vzhledem k jeho znění - speciálním ustanovením ve vztahu k § 229 odst. 1 obch. zák.) převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva. Členská práva a povinnosti spojená s členstvím přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Tytéž účinky jako předložení smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství. Současně platí, že obchodní zákoník upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související (§ 1 odst. 1 obch. zák.). Podle § 1 odst. 2 obch. zák. se právní vztahy uvedené v odstavci 1 (§ 1 obch. zák.) řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon.

Pro dohodu o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu (dohodu ve smyslu § 230 obch. zák.) nepředepisuje ustanovení § 230 (ve spojení s § 229 odst. 1) obch. zák. žádné zvláštní náležitosti; pro tuto dohodu není předepsána ani písemná forma, což vyplývá z toho, že tytéž účinky jako předložení (písemné) smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství (srov. ustanovení § 230 věty třetí obch. zák.). Protože obchodní zákoník neobsahuje obecná ustanovení o právních úkonech, musí dohoda o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu - jako dvoustranný hmotněprávní úkon - splňovat obecné náležitosti právního úkonu podle § 34 a násl. obč. zák. Musí tedy splňovat rovněž náležitosti osoby, náležitosti vůle, poměru vůle a projevu, náležitosti předmětu právního úkonu.

Podle § 38 odst. 1 obč. zák. neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům. Podle § 38 odst. 2 obč. zák. rovněž je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která jí činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou. Posléze zmíněné ustanovení tedy nevyžaduje, aby jednající osoba (jedna z více jednajících osob) byla v době právního úkonu zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo aby její způsobilost k právním úkonům byla omezena; postačí, aby v té době byla postižena duševní poruchou, která jí činí neschopnou k právním úkonům (srov. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1325/2000). Přitom již v rozsudku ze dne 5. února 1971, sp. zn. 2 Cz 72/70, uveřejněném pod č. 34 v sešitě č. 4 z roku 1971 Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR (viz též Sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970 - 1983, část první, strana 456 a násl.), bývalý Nejvyšší soud ČSR mimo jiné dovodil, že neplatnost právního úkonu podle § 38 odst. 2 obč. zák. (citované ustanovení nedoznalo v mezidobí žádné změny) vyžaduje bezpečné zjištění o tom, že účastník právního úkonu nedokáže posoudit následky svého jednání nebo své jednání ovládnout. Zbývá dodat, že soudní praxe odklon od citovaného právního závěru do současné doby nezaznamenala.

Soudy obou stupňů vzaly po provedeném dokazování mimo jiné za zjištěno, že rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. května 1999, č. j. Nc 506/98-40, který nabyl právní moci dne 5. června 1999, byl žalobce zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům, že jeho opatrovníci byla ustanovena žalobkyně, že žalobce trpí od svých šestnácti let duševní chorobou – schizofrenií chronickou paranoidního typu, že v důsledku této choroby není schopen se o sebe postarat, hospodařit s penězi a činit právní úkony a že jde o chorobu celoživotního, progresivního a chronického průběhu s narůstajícím defektem a rozpadem osobnosti. Součástí zjištěného skutkového stavu věci bylo rovněž zjištění, že dohodu ze dne 17. června 1998 uzavřeli jako převádějící oba žalobci (nikoli tedy pouze žalobkyně).

S přihlédnutím ke skutkovému zjištění uvedenému v předchozím odstavci na posledním místě je podle názoru dovolacího soudu vyloučena úvaha o vybočení právního úkonu jednoho z manželů (podle odvolacího soudu žalobkyně) z mezí obvyklé správy majetku ve smyslu § 145 odst. 2 obč. zák. a tudíž rovněž úvaha o relativní neplatnosti dohody ze dne 17. června 1998 podle § 40a obč. zák.

Vzhledem ke zjištěnému skutkovému stavu však nelze vyloučit, že dohoda ze dne 17. června 1998 je podle § 38 odst. 2 obč. zák. absolutně neplatným právním úkonem. Bylo tedy namístě zabývat se otázkou absolutní neplatnosti dohody ze dne 17. června 1998 podle zmíněného ustanovení. Na rozdíl od soudu prvního stupně se odvolací soud – v důsledku nesprávného právního názoru, který ve věci zaujal – otázkou neplatnosti dohody ze dne 17. června 1998 podle § 38 odst. 2 obč. zák. nezabýval. Jeho právní posouzení věci je proto neúplné a tudíž nesprávné. Dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. tak byl užit opodstatněně.

Napadený rozsudek není tedy z hlediska uplatněného dovolacího důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř., obsahově konkretizovaného dovolacími námitkami žalobce, ve smyslu ustanovení § 243b odst. 1 věty před středníkem o.s.ř. správný. Dovolací soud jej proto podle § 243b odst. 1 věty za středníkem o.s.ř. zrušil a podle § 243b odst. 2 věty první o.s.ř. věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)